

Mans

Ziedonis

VELTĪJUMS DZEJNIEKAM JUBILEJĀ

Velga Kince

IMANTS ZIEDONIS UN MISIŅA BIBLIOTĒKA

Ši derība iesniedzas vairāk par pusgadsimtu – kopš piecdesmitajiem gadiem, kad, kā apliecinājusi ilggadējā bibliotekāre Elza Tomsone, Misiņa bibliotēkā *meklēt rakstos* sāka topošie literāti – Ārija Elksne, Lija Brīdaka, Imants Ziedonis, Ilgonis Bērsons, Māris Čaklais. Turklāt Ziedonis kā neklātienes students, kaut neilgi, ir bijis bibliotekārs Ķemeros; tātad mazdrusiņš esam viena cunftē. Viņš bijis klāt arī Misiņa piemiņas akmens atklāšanā Tirzas “Krācēs” 1977. gadā; vēlāk tur viņa dabas draugu grupa stādījusi kociņus.

Misiņa bibliotēkas simtgades (1985. g.) krājumā *Grāmatas un grāmatnieki* Ziedoņa skaistajā esejā teikti vārdi, kas mums, bibliotekāriem, ļoti patīk: “Bibliotēka man liekas vislaimīgākā vieta cilvēka dzīvē. (..) Bibliotēkā (..) mēs kļūstam pašskaistāki (..) mūsu kultūrgriba rod apgarotību lielo garu klātbūtnē, (..) ir specifiskās laimes sajūta, kas tevi pārņem bibliotēkā.”

1989. gadā Ziedonis kā Latvijas Kultūras fonda priekšsēdētājs aicina: *Cienīsim J. Misiņa novēlējumu!* Tā ir prasība piešķirt Misiņa bibliotēkai LKP CK Partijas vēstures institūta jaunceļamo ēku Rūpniecības ielā. Šajā un turpmākajos gados Misiņa un arī citu bibliotēku krājumi lielā mērā papildinās ar trimdas latviešu izdevumiem, ko ar Ziedoņa iniciatīvu un Kultūras fonda milzīgu darbu pārved Latvijā.

Nāk prātā dažādi notikumi, gadījumi.

Vēl t.s. vecajos Misiņos Skolas (toreiz A. Upīša) ielā 1978. gadā parādījās (neatceros, no kurienes) mašīnraksta lapa ar Ziedoņa dzejoli *Un, tā kā jums nekas nav ticis atņemts*, – neticami ass, satriecošiem tēliem. Bija arī stāsts par tā rašanos – staigājot ar ciemos atbraukušu krievu dzejnieku pa Brāļu kapiem, sastapts ezis, kuru viesis ielicis cepurē un gribējis paņemt līdzi. Dzejolis man saglabājies. Rakstos (III sēj.) tas nosaukts par epifāniju; arī mūsu bibliotēkas rokrakstu fondā esošais melnraksts (rakstīts ap 1969.–70. g.) uzrāda prozas tekstu. 1978. gada 9. jūnijā *Londonas Avīzē* nodrukāts kā dzejolis; no tā secināms, ka bibliotēkā bija nonācis dzejoļa noraksts. Rakstos (III sēj.) ir ziņas (komentāros, lasītāju vēstulēs), ka jau agrāk tautā bijis zināms epifānijas variants. Neizdevās noskaidrot, kur epifānija lasīta publiski un, neapšaubāmi, uzreiz aizliegta vai varbūt lasīta tikai tuvu cilvēku lokā. Pēc sarakstīšanas laika tā pieder Epifāniju I daļai, un to vajadzētu “celt saulītē”, ņemot par pamatu dzejnieka tekstu no Misiņa bibliotēkas Rokrakstu fonda.

Divi Rakstos nepublicēti veltījuma dzejoļu rokraksti saistās ar notikumiem Misiņa bibliotēkā. Vispirms 1997. gada 28. oktobrī plašas 85 gadu jubilejas svinības tika sarīkotas Andrejam Eglītim; starp dāvanām arī Ziedoņa Rakstu IV sējums ar skaistu “Akrostihu” (tagad šis Ziedoņa sējums glabājas Misiņa bibliotēkā). Tad 2001. gadā tika atklāta plaša dabas pētniecības izstāde, kuras iniciatoram Guntim Eniņam veltīts jautrs pantiņš atsauksmju grāmatā (bibliotēkā saglabāta kopija):

“Kā Tu – tādi zeļļi!...
Tos pasargās Latvijas tuneļi, ceļi un veļi!
Gunti!
Tu vienmēr esi jauns kā
Pirmie kartupeļi!”

Vairāki veltījumi arī Veltai Tomai un Rutai Spīrsai sūtītajās grāmatās, kas liecina par tālu gadu un pārrobežu draudzību. Grāmatas tagad atgriezušās mājās.

2005. gadā LAB apgādā iznāca Ziedoņa epifānijas ukraiņu valodā. Dzejnieks ieradās Misiņa bibliotēkā uz grāmatas atvēršanas svētkiem, bija iepriecināts, uzrunāja mūs. No ilgajiem gadiem, kopš viņš ir mūsu lasītājs, man pirmās atmiņas saistās ar studiju laikiem. Misiņu lielajā lasītavā pie galda Valtera gleznas tuvumā sēž Ziedonis, un viņam priekšā Barona Dainas.

Vispār būtu interesanti pārlūkot, ko dzejnieks savulaik izvēlējies lasīt, bet tas iespējams tikai no atmiņām un pāris izrakstīto grāmatu pieprasījuma taloniem, ko bibliotekāres saglabājušas kā piemiņu. Tā 1974. gada 11. februārī izvēlēta sapņu grāmata; droši vien joka pēc, bet kas to lai zina. 1997. gadā Jaunsudrabiņa Kopoto rakstu stāstu sējumā bija cerēts lasīt par leišu malu, bet nesekmīgi; tad dzejniekam ieteicu trimdā iznākušo V. Akača grāmatu *Kanupene*, kas bija noderejusi *Leišmalītes* sakarā. Tikušas lasītas arī R. Sēļa grāmatas, tāpat *Baltā grāmata*, *Dievs*, *Daba*, *Darbs*, *Straumēni* – tur vajadzēja palīdzēt atrast kādu konkrētu atziņu vai Ziedonim atmiņā palikušu teikumu lauku sētas sakarā. Kādā citā reizē vajadzēja atnest Kaudzītes Matīsa sastādīto *Smaidī un asaras jeb dzejnieku labdienas*. Par trioletām arī kaut kas ir ticis gādāts. Protams, vajadzīgo grāmatu un sarunu par tām bijis daudz vairāk. Prātā saglabājušies skaisti brīži, palīdzies Imantam par tiem! Atceros arī kādu jauku uzaicinājumu mums, pāris bibliotekārēm, kopīgi aiziet uz kafejnīcu, bet tas bija lasītāju apkalpošanas laikā, un nevarēja taču teikt: dzejniek, pienāciet pēc pulksten sešiem! Palikām bez kafejnīcas, un tā mums vēl tagad gauži žēl!

Tagad Misiņa bibliotēkā nodotas vairākas fotogrāfijas, kas tapušas 1975. gadā, kad šo rindu autore, toreiz latviešu valodas skolotāja, ekskursijas laikā kopā ar kolēģiem no Ogres rajona apstājās Ragaciema *Birutās*. Bija brīnišķīgs rīts – laiks starp pavasari un vasaru. Dzejnieka māte, tēvs un vecākā māsa Daila darbojās pie rīta loma – lucīšu apstrādes. Tēvs kaut ko mums pastāstīja, bet māte un māsa, gluži saprotami, nelūgtajiem “viesiem” izskatījās nerunīgas. Tad no mājas iznāca jaunākā māsa

Anita un savos stāstos pat pieminēja, ka viņai nemaz neesot bijis nolemts vārds Anita, bet gan Maija. Anitu pa ceļam uz Ķemeriem (vai Sloku?) izdomājis Imants, kuram bijis jādodas mazo māsu pierēģistrēt, lai vecākiem nav jātērē laiks. Vēlāk brālis bijis stingrs skolotājs tajā pat skolā, kur arī viņa mācījusies. Nekādas radu būšanas! Anita parādīja, kur brālis no darba slēpies grāmatas lasīt. Pa stāstīšanas laiku bija sakrājusies liela bļoda zivju atkritumu. Nu tēvs mums rādīja kaiju trikus – uzmet krikumus gaisā, un tur tie visi tiek satverti. Kā šodien dzirdu kaiju klaigas, redzu to lidojumu pār teiksmaino šķūnīti, bērziem un priedēm Imanta Ziedoņa bērnības zemē.

Viss paliek, nekas nezūd. Misiņa bibliotēkā glabājas 12 Rakstu sējumi ar Nr. 100 un dzejnieka parakstu, ir arī citi Rakstu eksemplāri, to skaitā no Veltas Tomas fonda, kas pieejams lasītavā. Un pārējās daiļliteratūras grāmatas kopā ar tulkotajām (angļu, vācu, zviedru, krievu, igauņu, lietuviešu, ukraiņu, poļu, rumāņu u. c. valodās) sastāda ap simt nosaukumu, arī kopkrājumos ar citiem dzejniekiem. Un pretējais – viņa tulkotie cittautieši, visdažādākie – no Disneja līdz Rēriham, protams, visvairāk dzejā. Daļa grāmatu labotas, pārsietas, jo krietni nolasītas. Bez daiļliteratūras vēl izlases folklorā, lauku sētas cildinājums, apceres par mežiem. Teksti fotoalbumos, redakcionāla līdzdarbība O. Vācieša *Kopotu rakstu* izdevumā, A. Slapiņa dzejas un eseju krājuma, *Garās pupas* un citu grāmatu tapšanā. Dziesmas ar Ziedoņa dzeju, epifānijas glabājas notīs un diskos. Priekšvārdi, pēcvārdi – E. Virzas *Straumēniem*, K. Skalbes *Mūža rakstiem*, M. Bendrupes, J. Kronberga, J. Baltvilka, Fr. Dziesmas dzejas krājumiem, A. Spekes *Atmiņu brīžiem*, kā arī Kultūras fonda izdevumiem – *Daugavas rakstiem*, *Likteņarhīvam* un vēl daudziem. Īpaši pieminama Ziedoņa rosinātā sērija *Savpatna vērtība Latvija*, kurā izdotas 5 grāmatas ar viņa ceļavārdiem – par Rīgas priedi, cimdiem, koru dziedāšanu, latviešu ēdieniem un stārķiem. Glabājas Ziedoņa vadībā sastādītā un 1995. gadā RS pieņemtā Latvijas kultūrpolitikas programma. Kā redzams, tematika ir visai dažāda, tāpēc

Ziedonis Misiņa bibliotēkā dzīvo ļoti daudzos plauktos. Periodikā ir vairāk nekā 1000 publikāciju, tās visas var sameklēt avīžu un žurnālu sējumos, sākot ar *Dadža* 1957. g. Nr. 2, kur atrodas pirmā lakoniskā divrinde, un *Karogu* Nr. 3 ar pagārāku dzejoli. Rokrakstu fondā glabājas pirmo epifāniju un tā paša perioda dzejas melnraksti, nedaudz sarakstes, dažas ceļojumu piezīmju grāmatiņas, fotogrāfijas, saņemtie apsveikumi u. c. Atliek tikai meklēt rakstos, kā to allaž darījis dzejnieks pats.